

Grozno mūšis

Vyr. ltn. Rokas Urbonavičius
*Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos
Vadų ir jaunesniųjų štabo karininkų kursas*

TIRIAMASIS DARBAS

1. Įvadas

Pirmasis Čečėnijos karas istoriografijoje yra vienas iš ryškiausių asimetrinio karo pavyzdžių. Kariaujančių pusių ekonominio ir mobilizacinio potencialo skirtumas buvo akivaizdus – tai lėmė mūšyje naudojamas skirtingas taktikas. Tiriamojo darbo objektas – Pirmojo Čečėnijos karo pradžioje įvykęs Grozno mūšis, per kurį Rusijos Federacijos pajėgos, nors ir užėmė miestą, nepasiekė nei operatyvinių, nei strateginių tikslų. Buvo siekiama užblokuoti ir sunaikinti čečėnų karines formuotes, susitelkusias Grozne, nuversiti prezidento Džocharo Dudajevio valdžią ir grąžinti respublikoje Rusijos kontrolę.

Puolančiąsias pajėgas – Rusijos jungtinę pajėgų grupę (toliau – RJPG), sudarė keturios operatyvinės grupės – iš viso apie 6–9 tūkst. karių, sutelktų į jungtines grupes iš skirtingų, daugiausia motosaulių, dalinių. RJPG rėmė Vidaus reikalų ministerijos, žvalgybos struktūrų padaliniai, aviacija. RJPG vadovavo gen. ltn. Anatolijus Kvašninas, pagrindinis operacijos kuratorius buvo Rusijos gynybos ministras gen. Pavelas Gračiovas. RJPG junginiai iki šturmo pradžios 1994 m. gruodžio 31 d. buvo už keleto kilometrų nuo Grozno: rytuose buvo užėmę Chankalos karinį aerodromą, šiaurėje –

Grozno oro uostą, šiaurės rytuose buvo netoli Petropavlovskajos, vakaruose – netoli Oktiabrskojės gyvenvietės.

Čečėnų reguliariąsias pajėgas Grozne sudarė specialiosios paskirties brigada, batalionas „Grom“, asmeninė prezidento apsauga, specialiosios paskirties policijos būriai – iš viso apie 2–3 tūkst. karių. Grozne kovojo ir nereguliarieji čečėnų savanorių vienetai, kuriuose savanorių skaičius svyravo nuo 2 iki 6 tūkstančių. Gynybai vadovavo pulkininkas Aslanas Maschadovas bei pats D. Dudajevas. Čečėnų kovotojai išoriniame gynybos žiede aplink miestą, šalia pagrindinių kelių, buvo įsirengę įtvirtintus atramos punktus [3].

Puolantieji mūšio pradžioje pažeidė daugelį visuotinai karyboje priimtų puolimo ir mūšio mieste principų. Grozno užėmimo planas buvo parengtas per itin trumpą laiką – gruodžio 22 d. gen. P. Gračiovas pakeitė iki tol nesėkmingai karinei operacijai vadovavusius Šiaurės Kaukazo karinės apygardos (toliau – ŠKKA) vadus ir naują pakoreguotą puolimo planą patvirtino tik gruodžio 25 dieną [3]. Sudarant planą, remtasi klaidingomis prielaidomis apie čečėnų pajėgas mieste, tikėtasi mechanizuotų vienetų kolonomis žaibiškai užimti svarbiausius objektus mieste ir taip priversti čečėnus pasiduoti [1].

Grozno šturmas prasidėjo 1994 m. gruodžio 31-osios rytą ir baigėsi 1995 m. vasario 9 dieną. Rusijos pajėgos, patyrusios milžiniškų nuostolių, buvo priverstos keisti mūšio taktiką – užimti miestą pastatas po pastato. Galiausiai RJPG kontroliavo svarbiausius objektus mieste, o plk. A. Maschadovas nusprendė išvesti čečėnų pajėgas iš Grozno ir pereiti prie partizaninės taktikos [3]. Vasario mėnesį čečėnai grupelėmis tebesipriešino pietiniuose miesto rajonuose, o RJPG tęsė puolimą į pietus nuo Grozno. Čečėnai telkėsi pagrindinėse kontroliuojamose gyvenvietėse – Gudermese, Argune, Šalyje, Samaškose.

2. Istorinis kontekstas

1991 m. spalio 27 d. Čečėnijoje, pasinaudojus tinkamomis geopolitinėmis aplinkybėmis, susidariusiomis po SSRS griūties, buvo surengti rinkimai ir prezidentu išrinktas D. Dudajevas. Jis lapkričio 1 d. paskelbė Čečėnijos (Ičkerijos Respublikos) nepriklausomybę. Rusijos prezidentas Borisas Jelcinas, Čečėniją, turėjusią Rusijos Federacijos autonominės respublikos statusą, laikydamas integralia valstybės dalimi, rinkimus Čečėnijoje paskelbė neteisėtais ir nesėkmingai bandė nuversti D. Dudajevo valdžią lapkričio 9 d. pasiūsdamas vidaus kariuomenės dalinį į Grozną [3].

Čečėnija iš kitų autonominių Rusijos sričių išsiskyrė demografinėmis, kultūrinėmis ir istorinėmis ypatybėmis. Vietiniai gyventojai čečėnai (~1 mln.) sudarė palyginti didelę visų Čečėnijos gyventojų dalį (apie 70 proc.). Čečėnų tauta laikosi griežtų musulmoniškų ir gentims (*teipams*) būdingų tradicijų. Uždara glaudžiais santykiais šeimose išsiskirianti visuomenė itin vertina laisvę, garbę ir nuo seno linkusi maištauti prieš svetimą valdžią [1]. Daugelį čečėnų buvo palietusi nacionalinė tragedija – 1944 m. J. Stalino nurodymu ištremta apie 60 proc. gyventojų, jie į Čečėniją grįžo tik 1956–1957 metais [3].

Po nepavykusio 1991 m. bandymo išlaikyti Čečėniją, Rusijos vadovybė kuriam laikui nustojo aktyviai priešintis *de facto* Čečėnijos nepriklausomybei – pačią Rusiją slėgė didelės vidinės ekonominės ir socialinės problemos. 1992–1994 m. tarp D. Dudajevo ir Rusijos valdžios vyko derybos siekiant sureguliuoti konfliktą, tačiau D. Dudajevas nesutiko eiti į kompromisą dėl nepriklausomybės. Šiuo laikotarpiu kūrėsi Čečėnijos valstybės institucijos ir kariuomenė.

Kuriantis Čečėnijos kariuomenei, kilo apginklavimo problema. Ne tik ginklus, amuniciją, bet ir sunkiąją techniką čečėnai pirkė arba perėmė iš Čečėnijoje dislokuotų Rusijos dalinių. Iki 1992 m. vasaros, kai buvo visiškai išvesta Rusijos kariuomenė, iš Rusijos dalinių Čečėnijoje savavališkai pasišalino dauguma kareivių ir puskarininkių, o čečėnams į rankas pateko apie 80 proc. teritori-

joje buvusios Rusijos ginkluotės: 42 tankai, 36 pėstininkų kovos mašinos, apie 30 šarvuočių, 18 salvinės raketinės artilerijos kompleksų, 39 lėktuvai, daugybė automatinių šautuvų, kulkosvaidžių ir granatsvaidžių.

1992 m. Čečėnijoje susiformavo prorusiška opozicija, pasisakanti už pasilikimą Rusijos sudėtyje [3]. Opozicijos lyderius rėmė Rusijos Aukščiausiosios Tarybos pirmininkas, etninis čečėnas Ruslanas Chasbulatovas. 1993 m. D. Dudajevas paleido Čečėnijos parlamentą ir uždraudė opozicines partijas. Šalyje klestėjo korupcija, paaštrėjo nesutarimai tarp *teipų* dėl įtakos, kilo protestai prieš D. Dudajevą [3]. Prezidentas kontroliavo tik sostinę, o didesniuose miestuose: Nadterečnajoje, Argune, Urus Martane, įsitvirtino ginkluota opozicija, kurios lyderis buvo U. Avturchanovas.

1994 m. Rusijos vadovybė ryžosi pereiti prie aktyvesnių veiksmų, siekdama susigrąžinti Čečėniją, nes Čečėnijos nepriklausomybė galėjo paskatinti ir kitas Rusijoje gyvenančias tautas siekti nepriklausomybės. Čečėnai savo teritorijoje buvo perėmę Rusijos naftotiekus ir dujotiekus, Čečėnijoje liko didžiausia naftos perdirbimo įmonė, vienintelė gaminusi kurą lėktuvams [3]. Buvo planuojama per Čečėniją tiesti naują vamzdyną iš Azerbaidžano į Europą, o naftos eksportas turėjo tapti atsigaunančios Rusijos ekonomikos pagrindu. Rusijos negebėjimas susitvarkyti su nepaklusniu regionu smukdė valstybės prestižą tarptautinėje arenoje.

Dingstimi Rusijos kariuomenei įsiveržti į Čečėniją tapo vidinė kova tarp prorusiškosios opozicijos ir D. Dudajevo šalininkų. 1994 m. lapkričio mėn. ginkluotai opozicijai, sustiprintai rusų samdiniais ir technika, nepavykus užimti Grozno, Rusijos vadovybė nusprendė tiesiogine karine operacija „atkurti šalies teritorinį vientisumą“, sunaikinti Čečėnijos pajėgas ir nuversti D. Dudajevo valdžią. Kaip pagrindinis puolimo objektas pasirinktas Groznas, D. Dudajevo šalininkų centras.

3. Karo eiga

Rusijos puolimo planas ir įsiveržimo į Čečėniją taktika buvo paremti Rusijos žvalgybos situacijos vertinimais. Rusijos politinė ir karinė vadovybė rėmėsi pateiktomis prielaidomis, kad D. Duda-jevas neturi plačios visuomenės paramos, o jį remiančios čečėnų pajėgos negausios, prastai organizuotos ir ginkluotos. Iškelti karinės operacijos tikslai – Grozno blokavimas, ginkluotų grupuočių nuginklavimas ir lojalios Rusijai administracijos sudarymas [3].

1994 m. lapkričio 29 d. Rusija pateikė Čečėnijai ultimatumą – nutraukti kovą prieš opoziciją, sudėti ginklus ir išformuoti visus ginkluotus dalinius. Rusijoje buvo suburta įvairių institucijų ir jėgos struktūrų atstovų grupė, turėjusi vadovauti federacinės valdžios atkūrimui Čečėnijoje. Grupės vadovas gen. P. Gračiovas gavo plačius įgaliojimus veikti Čečėnijoje, kurioje buvo paskelbta nepaprastoji padėtis [3].

Karinė operacija turėjo vykti keturiais etapais. Pirmojo etapo metu turėjo būti prie Čečėnijos sienų sutelktos trys sausumos kariuomenės operatyvinės grupės ir užblokuota Čečėnijos oro erdvė. Antrojo etapo metu operatyvinės grupės turėjo įsiveržti į Čečėniją ir, remiant aviacijai, blokuoti Grozną, t. y. užimti kaimus, gyvenvietes aplink Grozną. Tuo pat metu specialiųjų tarnybų kariai turėjo sulaikyti Čečėnijos Respublikos vadovus. Trečiojo etapo metu Grozne turėjo būti užimti svarbiausi objektai ir nuginkluotos čečėnų pajėgos. Ketvirtojo etapo metu vadovavimas ir operacijos kontrolė turėjo būti perduoti Rusijos vidaus reikalų ministerijai [3]. Operacijai skirtos trys savaitės, detalios planuoti ir vadovauti operacijai paskirti ŠKKA vadai.

Pabrėžtina, kad Rusijos vadovybei nebuvo paslaptis prasta ginkluotųjų pajėgų padėtis. Gen. P. Gračiovo direktyvoje, išleistoje prieš pat įsiveržimą į Grozną, skelbiama išvada, kad Rusijos kariuomenė koviniams veiksams nėra pasirengusi [3]. Prastai įvertinti vadų įgūdžiai ir žinios, karių individualus ir kolektyvinis pasirengimas, pabrėžtas prastas aprūpinimas ir personalo trūkumas. Net elitinėse Rusijos oro desanto pajėgose nebuvo visiškai pilno

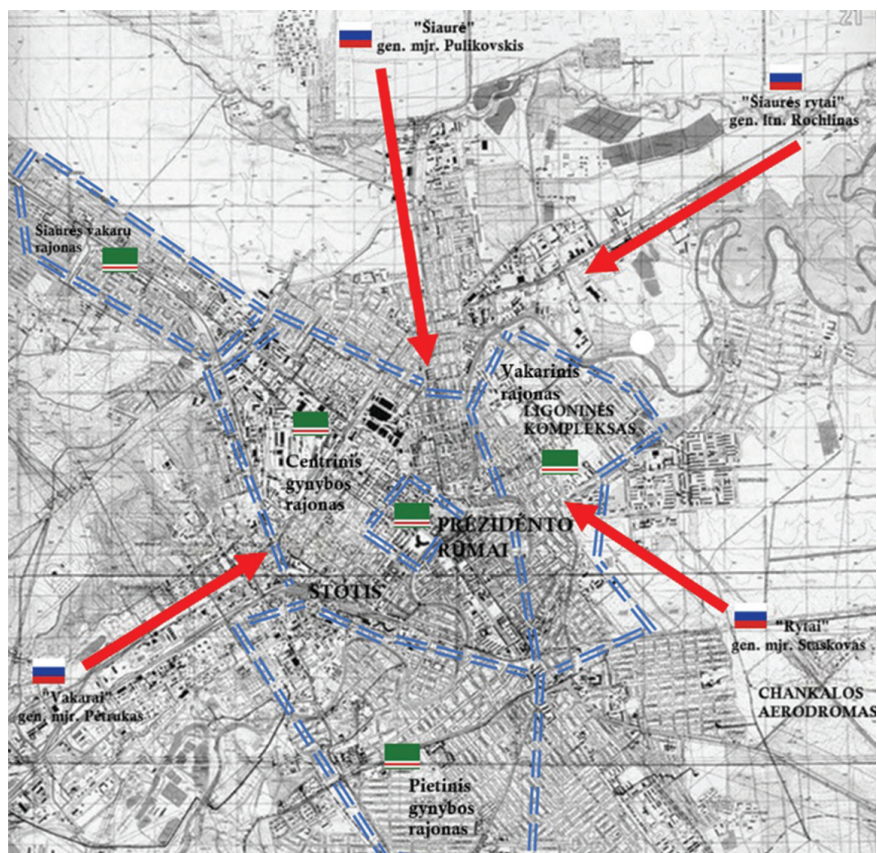
vieneto – iš divizijų teko daryti jungtinius pulkus, iš pulkų – batalionus [3]. Dėl skubos kariai į operacijos rajoną vyko be savo karinės technikos, jiems buvo skirta užkonservuota ŠKKA technika. Rusijos pajėgų moralinis ir fizinis pasirengimas karui, pačių rusų generolų vertinimu, buvo žemas [3].

Čečėnų pajėgas Grozne sudarė reguliariai ir nereguliariai vienetai, atvykę iš įvairių miestelių, bei teritoriniai savigynos būriai. Pajėgų neužteko vientisai gynybos linijai sudaryti, todėl šalia pagrindinių kelių, vedančių link Grozno, buvo įrengti atramos punktai, o su mechanizuotaisiais rusų daliniais turėjo kovoti nedidelės karių grupelės. Jos rengė pasalas – kalvotos, sunkiai išvažiuojamos vietovės Grozno apylinkėse tam sudarė puikias sąlygas. Prezidentui D. Dudajevui paskelbus mobilizaciją, daugelis čečėnų nebuvo aktyvūs, tačiau, prasidėjus invazijai ir ypač Rusijos aviacijai pradėjus bombarduoti įvairius objektus Čečėnijoje, gyventojai masiškai ėmė stoti į savanorių būrius. Čečėnų kovotojams buvo būdingas tvirtas ryžtas kovoti, neretai persmelktas musulmoniško fanatizmo.

Pasirinktas pats nepalankiausias puolantiesiems operacijos laikas – žiema. Šaltis, sniegas, šlapdriba neigiamai veikė techniką, prastai aprūpintų Rusijos karių moralę, apribojo Rusijos aviacijos galimybes. Gruodžio 11 d. 7 val. į Čečėnijos teritoriją įsiveržė trys operatyvinės grupės, turėjusios blokuoti Grozną ir susijungti po septynių valandų [3]. Planą jau pačioje pradžioje sugriovė aktyvus tiek Čečėnijos, tiek Ingušijos ir Dagestano gyventojų pasipriešinimas – jie aktyviai įvairiomis priemonėmis trukdė kolonomis judėti [3]. Pagrindiniai tiltai per upes buvo susprogdinti, todėl Rusijos pajėgoms teko kliūtis apvažiuoti tolimesniais sunkiai išvažiuojamais keliais.

Kalvota vietovė leido čečėnams stebėti priešų kolonas iš toli, gerai vietovę žinantys vietiniai išnaudojo jos pranašumus visą karą. Per savaitę RJPG pavyko priartėti prie Grozno iš rytų, šiaurės ir vakarų daugiausia dėl to, kad pradėjo vengti čečėnų atramos punktų, įtvirtintų pakeliui į sostinę. Rusijos aviacija nuolatos, bet ne itin taikliai bombardavo karinius objektus Čečėnijoje.

Rusijos vadovybės netenkinio operacijos eiga, todėl į vietą atvykęs gen. P. Gračiovas gruodžio 22 d. pakeitė operacijai vadovavusius vadus. Nauju vadu paskirtas gen. ltn. A. Kvašninas, pajėgos performuotos į keturias operatyvines grupes – „Šiaurės“ (gen. mjr. Pulikovskis), „Šiaurės rytų“ (gen. ltn. Rochlinas), „Rytų“ (gen. mjr. Staskovas) ir „Vakarų“ (gen. mjr. Petrukas). Gruodžio 26 d. atsiųsta papildomų dalinių iš Leningrado ir Uralo karinių apygardų [3]. Nepaisant to, puldamos Grozną, RJPG neturėjo karių persvaros – kariaujančių pusių santykis buvo apytikriai 1:1, nors Rusija lenkė technikos, ypač aviacijos, skaičiumi.

1 pav. Grozno puolimo kryptys

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

4. Grozno mūšio eiga

Iki gruodžio 31 d. RJPG buvo apsiautusi Grozną iš rytų, šiaurės ir vakarų, o pietinė miesto pusė liko atvira. Vis dėlto buvo nuspręsta šturmuoti Grozną ir užimti Vyriausybės rūmus, geležinkelio stotį, pagrindinius tiltus per Sunžos upę [3]. Paskutinių dienų RJPG laimėjimai priemiesčiuose greičiausiai įkvėpė gen. P. Gračiovą žaibiškai pulti Grozną ir tikėtis užimti miestą be didesnio pasiruošimo.

Čečėnų gynybą sudarė trys linijos: vidinė (1–1,5 km aplink Prezidento rūmus), vidurinė (1–5 km nuo vidinės linijos) ir išorinė (ėjusi už miesto ribų). Didesnę dalį reguliariųjų čečėnų pajėgų buvo nuspręsta iš miesto išvesti, siekiant išsaugoti jas vėlesniems mūšiams. Likusi specialiosios paskirties brigada išnaudota vidiniame žiede, įkasant iki bokštelių tankus ir pėstininkų kovos mašinas šalia plačių pagrindinių gatvių. Vidiniame žiede gynybai buvo paruošta daugybė pastatų su pozicijomis ant stogų, pirmuose aukštuose ir rūsiuose. Miesto centrą gynė ir fanatiški musulmoniški savanorių daliniai, atvykę iš užsienio. Vidurinį žiedą sudarė įtvirtintos kelių gynybos ruožų pozicijos pramonės rajone bei šalia svarbiausių tiltų [1]. Išorinį žiedą sudarė Grozno priemiesčiuose įtvirtinti atraminiai punktai.

Šturmas prasidėjo gruodžio 31-osios rytą masiniais Rusijos aviacijos bei artilerijos smūgiais ir RJPG šarvuotų kolonų įsiveržimu į miestą. Kolonomams judėti trukdė po aviacijos ir artilerijos apšaudymų sugriuvę pastatai. Nuo pat pradžių susidurta su sąveikos problemomis – tarp dalinių dažnai nebuvo ryšio [8]. Puolančių padalinių vadai prastai orientavosi, turėjo tik senus stambaus mastelio žemėlapius arba apskritai vertėsi be žemėlapių [8]. Žvalgyba nebuvo iš anksto nustačiusi čečėnų pozicijų, kontaktas su priešu operatyvinių grupių kariams dažniausiai būdavo netikėtas [4].

„Šiaurės“ grupei priklausiusi 131-oji motošaulių brigada ir 81-asis motošaulių pulkas be kontakto įsiveržė į miesto centrą ir pasiekė geležinkelio stotį bei Prezidento rūmų prieigas. Čečėnai leido kolonomams įvažiuoti ir jas atakavo tik apie 13 valandą [3]. Šarvuotos kolonos buvo įkalintos siaurose miesto centro gatvėse

granatsvaidžiais sunaikinus priekines ir galines kolonos transporto priemones. Tankams kartais pavykdavo griauinant pastatus prasi-mušti į šoninius kiemus, bet ten, neturėdami pėstininkų paramos, beviltiškai papuldavo į apsuptį. Mieste kovojant artimojoje kovoje, čečėnų snaiperiams nukovus kolonų vyresniusius, vadovavimo joms niekas neperimdavo [3]. 131-ajai brigadai gelbėti iš apsupties buvo nesėkmingai organizuojamos prasilaužimo operacijos, bet visa brigada per parą beveik sunaikinta.

Kitų RJPG padalinių čečėnai lengvai į miestą nepraleido. „Vakarų“ grupė, kurios pagrindą sudarė 19-oji motošaulių divizija bei oro desanto divizijų padaliniai, su aršiu pasipriešinimu atramos punktuose susidūrė dar Grozno priemiesčiuose ir buvo sustabdyta. „Rytų“ grupė, kurios pagrindą sudarė dalis 104-osios oro desanto divizijos ir 129-asis motošaulių pulkas, Prezidento rūmų irgi nepasiekė, nes įstrigo prie čečėnų atramos punkto su įrengtais minų laukais, netoli tilto per Sunžos upę, kai granatsvaidžių ugnimi buvo apgadintos beveik visos desantinės kovos mašinos. Likusi kolona atsitraukė ir, nuolatos apšaudoma iš visų pusių, sustojo miesto prieigose. Kitą rytą kolona buvo apšaudyta draugiška Su-25 ugnimi ir skubiai atsitraukė į savo pradines pozicijas [3]. „Šiaurės rytų“ grupės, sudarytos 74-osios motošaulių brigados, 255-ojo ir 33-iojo motošaulių pulkų pagrindu, nuostoliai mūšyje buvo mažiausi, nes jai vadovavęs gen. lt. Rochlinas, turėjęs kovinės patirties Afganistane, atsargiai ir lėtai judėjo Grozno ligoninės komplekso link.

Čečėnai rėmėsi mažų padalinių taktika, efektyviai išnaudojo prieštankinius granatsvaidžius RPG ir snaiperinius ginklus. Prieštankinių ginklų užtaisus čečėnai papildomai pastiprindavo trotilu, artimi gatvių mūšiai buvo palankūs lauko sąlygomis modifikuotoms rankinėms prieštankinėms granatoms mėtyti [3]. Nedideles čečėnų kovotojų grupes centralizuotai valdyti buvo labai sunku, todėl grupės turėjo priskirtus atsakomybės rajonus ir veikė žinodamos tik bendrą vado ketinimą [3]. Čečėnų kovotojų gynyba buvo manevringa, agresyvi ir alinanti Rusijos dalinius nuolatiniu puldinėjimu. Ryšys tarp grupių buvo veiksmingai palaikomas pigiomis radijo stotelėmis „Motorola“ bei mobiliaisiais telefonais. Šios priemonės

patikimumu pranoko Rusijos pajėgų naudotas ryšio priemonės [2].

RJPG operatyvinės grupės šturmo metu rėmėsi tik šarvuotosios technikos galia – grupės turėjo po 150–300 šarvuotosios technikos vienetų [5]. Apie pusę technikos vienetų sudarė pėstininkų kovos mašinos BMP-1 ir BMP-2 arba desanto kovos mašinos BMD, trečdalį sudarė šarvuočiai BTR-60, BTR-70, BTR-80 ir BTR-D, o penktadalį – tankai, daugiausia T-72A ir T-80BV. Kolonos buvo sustiprintos savaeigiais priešlėktuviniais kompleksais „Tunguska“ ir „Šilka“, kurie turėjo paremti puolančiuosius didelės greitošaudos automatiniais pabūklais [5]. Šarvuotajai technikai būdingas ribotas matymo laukas esant artimam nuotoliui, stambaus kalibro pabūklai negalėjo būti panaudoti iš arti šaudant tiek į aukštesnius pastato aukštus, tiek į rūsius. Mūšio mieste sąlygos leido čečėnams apšaudyti techniką iš labai artimo atstumo ir tiksliai pataikyti į labiausiai pažeidžiamas vietas.

Naujametis bandymas greitai užimti Grozną baigėsi visišku RJPG pralaimėjimu. RJPG nuostoliai siekė 700–1 100 karių, prarasti 225 šarvuotosios technikos vienetai. Čečėnų nuostoliai siekė apie 1 000 karių [3]. Dėl nesėkmės buvo apkaltinti kai kurių operatyvinių grupių vadai, o sutriuškinta „Šiaurės“ grupė buvo sujungta su „Šiaurės rytų“ grupe. Sausio 4–5 d. RJPG persigrupavo, buvo sustiprinta naujais daliniais ir ruošėsi vėl pulti.

Nesėkmė mūšyje privertė Rusijos vadovybę keisti taktiką. Trys operatyvinės grupės buvo sustiprintos jūrų pėstininkais. Pėstininkai atakuodami pamažu užėmė pastatą po pastato ir artėjo prie Prezidento rūmų. Nedidelės šarvuotosios technikos grupės, sudarytos iš dviejų tankų ir BMP arba „Tunguskos“, iš tolo rėmė pėstininkų judėjimą [5]. Aviacija pradėjo masiškai naudoti antifortifikacines gilumines bombas [5]. Įtvirtintoms pozicijoms užimti naudoti rankiniai granatsvaidžiai RPO-A su termobariniu užtaisu, ašarinės dujos ir kitos cheminės medžiagos [2]. Sausio 18 d. RJPG užėmė Prezidento rūmus, tačiau čečėnų grupelės rusus ir toliau iš pasalų puldinėjo visame mieste. Tik vasario 3 d. RJPG pavyko kirsti piečiau Grozno esantį pagrindinį kelią ir priversti čečėnų kovotojus pasitraukti iš miesto [3].

5. Grozno mūšio pasekmės

Po Grozno mūšio čečėnai pasirinko partizaninę karo taktiką ir vengė telktis į stambesnius vienetus. Užduotis principu „smok ir pasitrauk“ vykdė ne didesni nei 20–30 kovotojų būriai, kurie dar išsiskaidydavo į grupes po 4–6 karius [3]. Išpuolių taikiniais tapdavo Rusijos pajėgų susitelkimo rajonai ir daliniai, vykstantys pagrindiniais keliais. Argunas, Gudermesas, Šalis ir kiti mažesni miestai buvo ruošiami panašiai, kaip ir Grozno, gynybai. Čečėnų kovotojai, klaidindami priešą, nevengdavo persirengti Rusijos karių uniformomis ar civilių rūbais. Baigiantis mūšiui, D. Dudajevas pirmą kartą pagrasino, kad „karo veiksmai gali persikelti į Rusijos miestus“ [3], taip užsimindamas apie būsimus teroristinio pobūdžio išpuolius.

2 pav. Groznas po Rusijos kariuomenės šturmo

Šaltinis: https://www.researchgate.net/figure/The-capital-of-the-Chechen-Republic-Grozny-End-of-1990s_fig7_277626046

Rusijoje daug dėmesio buvo skirta nesėkmingo Grozno šturmo priežasčių analizei. Prezidentas B. Jelcinas metiniame pranešime 1995 m. vasario 16 d. toliau bandė pateisinti įsiveržimą į Čečėniją, bet pripažino, kad pajėgos nebuvo tam pasiruošusios [3]. Nesėkminga kova parodė kariuomenės ir žvalgybos institucijų veiklos neefektyvumą ir paskatino Rusijos institucines reformas. Rusijos kariuomenės vadovybė skyrė nemažai dėmesio išmokyti pamokų analizei iki pat žemiausio taktinio lygmens ir parengė taktikos atmintines daliniams tolesnei kovai [3]. Įtvirtinimams mieste naikinti buvo toliau plėtojamose termobarinių ginklų technologijos. Daug dėmesio pradėta skirti tiek sąveikai tarp dalinių gerinti, tiek prieš ryšiams slopinti – iki šių dienų Rusijos elektroninės kovos pajėgumai yra vieni iš stipriausių.

Grozno miestas, patyręs nuolatinį aviacijos ir artilerijos bombardavimus bei intensyvias gatvių kovas, buvo smarkiai sugriautas. Mieste nebebuvo tiekiamas vanduo, daugiau nei pusė gyventojų buvo priklausomi nuo nevyriausybinių organizacijų pagalbos [7]. Grozno gyventojų skaičius sumažėjo nuo 400 tūkst. iki 120 tūkstančių. Karas Čečėnijoje pakeitė demografinę gyventojų sudėtį – iš Čečėnijos išvyko apie 350 tūkst. gyventojų, daugiausia rusų tautybės [6].

Dalis mūšyje žuvusių rusų buvo šauktiniai kariai. Rusijoje sustiprėjo nevyriausybinių šauktinių motinų organizacijos, kurios protestais reikalavo sustabdyti karą Čečėnijoje ir kurių atstovai vyko į karo zoną tarpininkauti belaisvių apsikeitimo procesams. Rusijos vadovybė vėlesniuose konfliktuose, įskaitant dabartinį karą Ukrainoje, vengia naudoti šauktinius karius tiesioginiuose veiksmuose.

6. Išvados

Apibendrinant galima teigti, kad milžiniškus Rusijos pajėgų technikos ir žmogiškuosius nuostolius Grozno mūšyje visų pirma lėmė netinkamas priešų vertinimas. Skubotai rengiant puolimo planą, tikėtasi greitos pergalės, tačiau operacija pradėta vykdyti tinkamai nepasiruošus. Bandant išnaudoti netikėtumo faktorių, miesto šturmas mechanizuotomis kolonomis vykdytas neizoliavus

Grozno iš pietų pusės, neišžvalgius čečėnų pozicijų, neįvertinus jų galimybių ir dydžio. Puolimui pasirinktas pats netinkamiausias metų laikas, dėl to buvo apribotos Rusijos aviacijos galimybės, žiemos metas veikė ir RJPG karių moralę.

Besiginantieji, puikiai suprasdami puolančiųjų stiprybę atvira- me kovos lauke, stengėsi įvilioti juos į neparankią vietovę ir tin- kamai išnaudojo priešo technikos trūkumus artimojoje kovoje. Pabrėžtinas ryžtingas čečėnų kovotojų nusiteikimas kovoti. Su- prasdami, kaip sunku bus valdyti reguliariąsias ir nereguliariąsias pajėgas kompleksiškoje gynyboje, kiekviena grupė veikė decentra- lizuotai savo atsakomybės rajonuose. Gynyboje kritiškai svarbu buvo efektyviai naudoti prieštankinius ir snaiperinius ginklus.

RJPG po pirmų nesėkmingų dienų greitai prisitaikė prie situaci- jos ir pakeitė taktiką. Rusijos pajėgoms pradėjus lėtai valyti miestą ir efektyviai naudoti savo pranašumą bei ginkluotę, buvo tik laiko klausimas, kada Rusija visiškai kontroliuos Grozną, turint omenyje milžinišką kariaujančių pusių karinio potencialo skirtumą.

7. Bibliografija

1. Galeotti, M. *Russia's Wars in Chechnya 1994–2009*. Osprey Publishing, 2024.
2. Grau, L. W., Timothy, L. T. Russian Lessons Learned from the Battles for Grozny. *Marine Corps Gazette*, 2000.
3. Knezys, S. *Čečėnijos karas*. Aidai, 1997.
4. Timothy, T. L. The Battle of Grozny: Deadly Classroom for Urban Combat. *Parameters*, 1999.
5. Белогруд, В. Танки в боях за Грозный. *Фронтовая иллюстрация*, 2007.
6. Государственный комитет Российской Федерации по статисти- ке. *Российский статистический ежегодник*, 2002.
7. Тишков, В. *Общественно-политические силы и миро- творчество*. 2010.
8. Трошев, Г. *Моя война. Чеченский дневник окопного гене- рала*. 2001.